

АНОТАЦІЯ

Зайчук К. А. Регулювання соціально-економічної активності на Західному регіональному ринку туристичних послуг (на прикладі Волинської області). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі економічних наук за спеціальністю 051 «Економіка» Волинський національний університет імені Лесі Українки МОН України. – Луцьк, 2021.

У дисертаційній роботі вирішено актуальне наукове завдання, що полягає у проведенні історико-економічного аналізу та теоретико-методичних передумов створення та розвитку ринку туристичних послуг Волинської області, як складової Західного регіонального ринку туристичних послуг. За для цього пропонуємо регулювання соціально-економічної активності, а також здійснення інтегральної оцінки рівня конкурентоспроможності Західного регіонального ринку туристичних послуг та практичних рекомендацій щодо перспектив його подальшого розвитку.

У *першому* розділі дисертації: «Теоретико-методичні засади дослідження соціально-економічної активності на ринку туристичних послуг», обґрунтовано суть та структуру ринку туристичних послуг. В процесі дослідження запропоновано авторське бачення категорії «ринок туристичних послуг». Під яким пропонуємо розуміти місце, де відбуваються угоди купівлі-продажу туристичних послуг (турів, туристичного продукту, туристичних послуг) та створюються особливі взаємовідносини між його суб'єктами. З'ясовано, що основними соціально-економічними передумовами функціонування ринку туристичних послуг в Україні є наступні чинники: соціально-економічний рівень життя населення, рівень науково-технічного прогресу, демографічна ситуація, рівень розвитку транспортної інфраструктури, якість життя, соціально-політичне становище, політична та економічна стабільність тощо. Обґрунтовано досвід транскордонних країн щодо розвитку ринку туристичних послуг, які могли б бути запроваджені в Україні. Дослідження показало, що на території усіх розвинених країн функціонують організації, що займаються туристичними програмами (British Tourist Authority, ENIT, NORTRA,

TURESPANА). Даний досвід на нашу думку є досить актуальним та важливим для подальшого дослідження туристичної сфери не лише Волинської області, а України зокрема. В процесі дослідження висвітлено авторське розуміння поняття «конкуренція на РТП (ринку туристичних послуг)» - постійна боротьба між суб'єктами ринку туристичних послуг за найбільш вигідні умови здійснення своєї професійної діяльності, а також з метою продукування туристичного продукту та подальшої його реалізації. Опрацьовано також ряд нормативно-правових актів загального та спеціального призначення, що регламентують та регулюють туристичну галузь. Як слідство, було визначено три рівні регулювання ринку туристичних послуг (макроекономічний, мікроекономічний та мезоекономічний). В основі нашого дослідження лежить алгоритм послідовності методичних підходів до оцінки регулювання соціально-економічної активності шляхом моніторингу низки показників за трьома етапами: організаційним, дослідницько-аналітичним, конструктивно-пропозиційним, що вплинуло на результати рейтингового дослідження кожного з чотирьох ринків туристичних послуг Західного регіону України.

У *другому* розділі дисертації: «Особливості становлення Західного регіонального ринку туристичних послуг», з'ясовано передумови формування та становлення Західного регіонального ринку туристичних послуг (ЗРРТП) на прикладі Волинської області. До ЗРРТП запропоновано віднести наступні області: Волинську, Рівненську, Львівську, Тернопільську. Модифіковано та удосконалено поняття «регіональний ринок туристичних послуг (РРТП)» – сукупність певних регіонів чи областей, які змінюються в результаті впливу чисельності населення, рівню заробітної плати, кількості суб'єктів туристичної діяльності, пропозиції туристичних ресурсів та органів державної та місцевої влади, які формують державну політику у сфері туризму. Досліджено диференціацію видів туризму Волинської області в розрізі районування (регіонування). На основі цього побудовано карта з наступними пріоритетними видами туризму: сільський (зелений), водний, промисловий, культурно-пізнавальний та транзитний. З'ясовано, що серед проблем, які гальмують розвиток ринку туристичних послуг є домінування «пострадянських» підходів

до реалізації туристичних послуг, недостатність інвестиційного забезпечення. Обґрунтовано поняття «інфраструктурне забезпечення регіонального ринку туристичних послуг» Волинської області, це – комплекс різноманітних споруд, мереж, доріг, які забезпечують нормальний та безперешкодний доступ туристів до відпочинкової зони, а саме до використання туристичного продукту. Систематизовано найголовніші інституції, які формують інфраструктурне забезпечення: кредитно-банківські установи, страхові компанії, рекламні агенції, громадські організації, туристично-готельні комплекси та транспортні фірми. Проаналізовано динаміку туристичної активності у Волинській області протягом 2000–2018 років, шляхом концептуалізації діаграми, яка включає показники: загальну кількість туристів, іноземних туристів, туристів-громадян України, які виїжджали за кордон, внутрішні туристи та кількість екскурсантів. Для більш ретельного аналізу етапів туристичної активності виділено три періоди розвитку регіонального ринку туристичних послуг. Перший етап: «формування ринку туристичних послуг Волинської області» (2000–2005 рр.); другий етап: «становлення ринку туристичних послуг Волинської області» (2005–2010 рр.); третій етап: «інфраструктуризація розвитку ринку туристичних послуг Волинської області» (2010–2018 рр.). Рейтинговою особливості соціально-економічної активності включаючи наступні фактори: кількість населення, середня заробітна плата, кількість обслуговуваних туристів суб'єктами туристичної діяльності, наявність готелів, колективних засобів розміщення, санаторіїв та баз відпочинку в межах ЗРРТП. Дослідження показало, що найвищий рейтинг соціально-економічної активності зафіксовано у Львівській області.

У *третьому* розділі дисертації: «Регулювання соціально-економічної активності на Західному регіональному ринку туристичних послуг» (на прикладі Волинської області) визначено динаміку інтегральної оцінки конкурентоспроможності ЗРРТП в період 2015–2018 рр. Виявлено, що рівень конкурентоспроможності ринку туристичних послуг Рівненської області є дещо вищим, ніж Львівської. Така ситуація, на нашу думку, зумовлена вищими показниками у сфері соціально-економічного розвитку регіону. Хоча за

абсолютними показниками Львівська область лідирує серед досліджуваних регіонів. Проаналізовано процес модернізації механізмів стимулювання та регулювання ринку туристичних послуг на прикладі Волинської області, де визначено та надано основні рекомендації щодо його стимулювання та розвитку. Серед них основними є наступні: удосконалення регіональних програм, залучення іноземних туристів та забезпечення формування організаційно-економічного механізму даного ринку; покращення матеріально-технічної бази туризму (інфраструктури, транспортні шляхи, тощо); стимулювання розвитку малого підприємництва задля стимулювання туризму у сільській місцевості за умов підтримки органами виконавчої влади. Окрім того є надзвичайно важливими умови для всебічного заохочення населення області до участі у розвитку сільського туризму як високорентабельної ланки туристичної індустрії та додаткового джерела поповнення особистих доходів громадян, а також місцевих і державного бюджетів. Відмічено практику туристичної сфери європейськими країнами та визначено, що найбільше кластерних формувань поширено в таких країнах як: Італія, Угорщина, Польща, Франція та країни Балтії. Зроблено огляд туристичного кластеру Волинської області. З'ясовано, що результатом його утворення став проєкт міжнародної технічної допомоги «Створення інформаційного комплексу у сфері транскордонного екологічного туризму в Єврорегіоні «Буг», який було реалізовано в рамках Програми транскордонного співробітництва «Польща-Білорусь-Україна 2007-2013». Основною метою кластера є створення конкурентоспроможного туристичного продукту та екологічних послуг як на рівні держави так і за її межами. Деталізовано поняття «туристичний кластер», як - концентрацію підприємств на одній території, які використовують спільні туристичні ресурси для створення нових або для покращення наявних туристичних послуг. Досліджено структуру туристичних кластерів, яка поділяється на сектор виробництва туристичних послуг, сервісного обслуговування, допоміжний сектори, сектор забезпечення життєдіяльності туристичного кластеру. Здійснено SWOT-аналіз основних чинників

формування регіонального туристичного кластера, де визначено можливості та загрози їх розвитку у Волинській області.

Отримані в дисертаційній роботі дослідження дозволяють підвищити ефективність розвитку Західного регіонального ринку туристичних послуг на засадах регулювання соціально-економічної активності кожної компоненти ринку.

Ключові слова: ринок туристичних послуг, Західний регіональний ринок туристичних послуг, туризм, види туризму, конкурентоспроможність, інтегральна оцінка, конкуренція, соціально-економічна активність, ринок, зелений туризм, промисловий туризм, водний туризм, транзитний туризм, інфраструктурне забезпечення, туристичний кластер.